

Filip Skowron

Muzeum Narodowe w Krakowie

Sprawozdanie z konferencji *Badania publiczności w instytucjach kultury*, Kraków, 11-12 kwietnia 2019

Odzew, jaki wywołała konferencja *Badania publiczności w instytucjach kultury*, robił duże wrażenie: ponad dwieście osób przez dwa dni dyskutowało w czterech równoległych panelach na temat uczestnictwa w kulturze instytucjonalnej w Polsce. Omawiano zarówno przekrojowe badania całych metropolii, segmentację różnych grup, jak i metodologię badań. Jednak pomimo ogromu pracy, jaki wykonali już badacze i pracownicy polskich instytucji kultury, wiele pytań wciąż pozostaje otwartych — wielu istotnych badań jeszcze nie przeprowadzono, wielu danych jeszcze dogłębnie nie zinterpretowano, a — co za tym idzie — wiele aspektów praktycznego funkcjonowania instytucji kultury w Polsce dopiero czeka na zmiany, które zostałyby przeprowadzone zgodnie ze zmianami zachodzącymi wśród publiczności.

Konferencja została zorganizowana w dniach 11-12 kwietnia 2019 r. przez Zakład Zarządzania Kulturą Instytutu Kultury na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie we współpracy z Muzeum Krakowa, Muzeum Narodowym w Krakowie oraz Filharmonią im. Karola Szymanowskiego w Krakowie. Była ona pokłosiem dwuletniej współpracy wyżej wymienionych instytucji w projekcie badawczym zatytułowanym *Krakowski odbiorca kultury*, z którego to projektu w pierwszym dniu obrad został zaprezentowany raport.

Tym samym poszerzyło się grono polskich metropolii, które chociaż w podstawowym zakresie zostały przeanalizowane pod względem uczest-

nictwa w kulturze instytucjonalnej, i obejmuje obecnie Warszawę, Gdańsk, Katowice i Kraków. Między innymi o tym można było posłuchać w czasie wykładów eksperckich rozpoczynających konferencję, które pokazały, jak różnie można podchodzić do badań partycypacji kulturowej. Począwszy od precyzyjnych analiz tradycyjnych metodologii tego typu badań (prof. Barbara Fatyga z Fundacji Obserwatorium Żywej Kultury — Sieć Badawcza) i ukazania zalet wykorzystywania w nich nowych technologii oraz *big data* (dr Karol Piekarski z Medialabu Katowice), przez wskazanie na społeczne uwarunkowania w funkcjonowaniu instytucji kultury (Maciej Zygmunt z Regionalnego Instytutu Kultury w Katowicach) aż po wpływ badań publiczności na same instytucje (Sławomir Czarnecki z Instytutu Kultury Miejskiej w Gdańsku). Zaprezentowano cztery konkretne projekty badawcze: dotyczące zjawiska nieuczestnictwa na przykładzie polskiej kultury muzycznej i postaci Stanisława Moniuszki (Grażyna Pol i Zuzanna Maciejczak-Kwiatkowska z Narodowego Centrum Kultury), publiczności gdańskich instytucji kultury (dr Natalia Bryłowska z Instytutu Kultury Miejskiej w Gdańsku), pierwszych etapów programu badań publiczności muzeów przez Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów (Joanna Grzonkowska z NIMOZ) i wreszcie projekt krakowski, przedstawiony przez zespół pod kierunkiem dra hab. Łukasza Gawła (Muzeum Narodowe w Krakowie / Instytut Kultury UJ) w składzie: Marcin Bańdo (Filharmonia im. K. Szymanowskiego w Krakowie, Patrycja Król (Instytut Socjologii UJ), Iwona Parzyńska (Muzeum Narodowe w Krakowie), Filip Skowron (Muzeum Narodowe w Krakowie), Agnieszka Szostak (Muzeum Krakowa).

Projekt *Krakowski odbiorca kultury* po raz pierwszy ukazał uczestnictwo w życiu kulturalnym w Krakowie jako całości — bez rozbicia na instytucje miejskie, wojewódzkie i narodowe — dzięki czemu zbliżył się do perspektywy analizowanej publiczności, dla której nie jest istotny organizator odwiedzanej instytucji. Zankietowano prawie 2700 osób w 27 miejscach: wystawienniczych, muzycznych i teatralnych. Były wśród nich zarówno instytucje wielooddziałowe (takie jak Muzeum Krakowa i Muzeum Narodowe w Krakowie, w których wybrano po 5 oddziałów do przeprowadzenia badań), jak i te nieposiadające nawet stałej siedziby (Capella Cracoviensis); instytucje prowadzące jednolitą działalność (np. Filharmonia im. Karola Szymanowskiego w Krakowie), jak i te, których zakres działalności jest niezwykle różnorodny (np. Nowohuckie Centrum Kultury). Wyniki zostały opublikowane w raporcie, który miał premierę w czasie konferencji

[Gaweł, Skowron, Szostak 2019; <https://badania.kultura.uj.edu.pl>; data odczytu: 19.09.2019 r.].

Pierwszy dzień konferencji wyznaczył główne obszary tematyczne, które zostały rozwinięte następnego dnia w czasie prezentacji zgłoszonych w otwartym naborze. Obejmowały one przede wszystkim:

- wyniki badań publiczności w konkretnych miastach i instytucjach kultury (głównie w muzeach),
- metodologia badań publiczności,
- partycypacja społeczna w zarządzaniu instytucjami kultury,
- wykorzystanie nowych technologii w instytucjach kultury i ich wpływ na uczestnictwo w kulturze,
- budowanie oferty programowej opartej na badaniach publiczności
- marketing w instytucjach kultury.

Obrady konferencji odbywały się równolegle w 4 sesjach, które zgromadziły zarówno badaczy z ośrodków akademickich i regionalnych obserwatoriów kultury, jak również pracowników instytucji kulturalnych. To właśnie spotkanie tych dwóch światów (akademii oraz instytucji kultury) było jednym z najsilniejszych aspektów całej konferencji, objawiającym się w spięciu namysłu teoretycznego, który jest konfrontowany z realnymi uczestnikami instytucjonalnej kultury w czasie badań terenowych, oraz praktycznego działania społecznego, które znajduje osadzenie w rzeczywistych, a nie tylko zakładanych potrzebach publiczności. Kluczowe wydaje się zatem rozwijanie współpracy między tymi dwoma środowiskami, bowiem pozwala to z jednej strony na ukonkretnienie bujających w obłokach teoretyków, a z drugiej na wsparcie konkretnych projektów i programów kulturalnych.

Znakomicie widać było to w mikroskali na przykładzie jednego z ostatnich wystąpień na konferencji, w czasie którego Agnieszka Konior (Uniwersytet Jagielloński) opowiadała o własnych badaniach uczestników spacerów literackich po Krakowie, które sama prowadzi. Połączenie perspektywy praktyka-edukatora oraz teoretyka-badacza sprawiło, że ten niepozorny projekt badawczy realizowany niejako przy okazji prowadzenia spacerów (i na własne potrzeby) stał się bardzo świadomy swoich ograniczeń, stopnia odpowiedzi na postawione pytania oraz problematyczności z wprowadzaniem w życie uzyskanych wniosków.

Największą grupę instytucji kultury omawianych i reprezentowanych w czasie konferencji stanowiły muzea. To właśnie te instytucje w największym stopniu zbadały dotychczas swoją publiczność, o czym można było

się przekonać w czasie kilku wystąpień. Katarzyna Winter (Zachęta — Narodowa Galeria Sztuki) przedstawiła inspirującą współpracę trzech warszawskich galerii sztuki współczesnej (Zachęty, CSW Zamek Ujazdowski oraz Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie), które od 2016 r. wspólnie badają publiczność za pomocą tej samej ankiety. Siłą tego projektu jest regularność i kooperacja, co pokazuje, że działania międzyinstytucjonalne mogą wyłącznie pomóc w podwyższaniu jakości oferty kulturalnej.

Martyna Sowińska-Pasek vel Paszkowska z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie opowiedziała, jak instytucja, w której pracuje, zrewidowała profil swojej oferty pod wpływem badań publiczności. Okazało się, że bardzo dużo osób zarówno odwiedzających pałac (np. turyści zagraniczni), jak i mieszkających w jego pobliżu (mieszkańcy Miasteczka Wilanów), zwraca uwagę przede wszystkim na park i dziedzictwo przyrodnicze, a dopiero na ostatnim miejscu korzysta z zabytkowych wnętrz pałacowych i opowiadanej tam historii. Muzeum rozwinęło zatem programy edukacyjne w parku, co poskutkowało zwiększonym udziałem w nich lokalnej społeczności. Zmiana ta wymagała jednak dużej odwagi od instytucji identyfikującej się jako muzeum rezydencjonalne.

Interesujący aspekt przemian w społecznym funkcjonowaniu instytucji muzealnych w Polsce stanowi kariera pojęcia „partycypacja”. Dr Katarzyna Jagodzińska (Uniwersytet Jagielloński) oraz Ewa Chomicka (Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN) wskazały, jak bardzo prostoduszne okazały się pierwsze próby wprowadzania ideałów włączania publiczności do tworzenia i realizowania programów w instytucjach kultury. Konieczność wyznaczenia określonych granic i regulacji oraz opieki merytoryczno-organizacyjnej ze strony instytucji sprawiły, że współcześnie należałoby mówić raczej, jak sugerowała Chomicka, o „postpartycypacji”.

Wiele wystąpień dotyczyło podobnych, szczegółowych aspektów uczestnictwa w kulturze. Pojawiające się spojrzenia szersze grzeszyły pewną ogólnikowością wniosków. Wyróżniało się wśród nich wystąpienie Tomasza Płacheckiego (Urząd Miasta Stołecznego Warszawy), który na przykładzie najnowszych badań publiczności warszawskich instytucji kultury sprobował stosowanie segmentacji w analizie uczestnictwa w kulturze i opowiedział o wiążących się z tym dylematami badawczych. Pokazuje to, że systematycznie prowadzone badania (były to już drugie przekrojowe badania publiczności w Warszawie, nie licząc szeregu badań wycinkowych, dotyczących np. wyłącznie teatrów bądź domów kultury) skutkują nie tylko

możliwością porównywania wyników i prognozowania pewnych trendów, ale również pogłębieniem świadomości badawczej osób je koordynujących.

Należy mieć nadzieję, że konferencja *Badania publiczności w instytucjach kultury* posłuży jako inspiracja do dalszej wymiany między światem akademickim i instytucjonalnym, a do grona miast, które interesują się uczestnikami swoich instytucji kultury, dołączą kolejne.

Bibliografia

Gaweł Łukasz, Skowron Filip, Szostak Agnieszka

2019: *Raport z projektu badawczego „Krakowski odbiorca kultury”*, Kraków: Wydawnictwo Attyka.

Strona internetowa

Krakowski odbiorca kultury

2019: <https://badania.kultura.uj.edu.pl/>; data odczytu: 19.09.2019 r.

